

VIHERALAN KOULUTUS TYÖNANTAJAN NÄKÖKULMASTA AMMATTIOPISTO GRADIASSA

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Rakennettu ympäristö, hortonomi (AMK)

Kevät 2024

Taina Laitanen

Rakennetun ympäristön koulutus

Tekijä Taina Laitanen

Työn nimi Viheralan koulutus työnantajan näkökulmasta ammattiopisto Gradiassa

Ohjaaja Heikki Peltoniemi

Tiivistelmä

Vuosi 2024

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää viheralan toimijoiden tarpeita ja toiveita puutarha-alan perustutkinnon, viheralan osaamisalan koulutuksen suhteen Ammattiopisto Gradiassa. Näiden avulla opetuksen sisältöä sekä painopisteitä voidaan tarkentaa ja päivittää vastaamaan paremmin työelämän tarpeita. Työn tilaajana toimi Ammattiopisto Gradia, joka on osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymää.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin teemahaastatteluna. Haastateltaviksi pyydettiin eteläisen Keski-Suomen viheralan toimijoita, joilla on viimeisen vuoden aikana ollut Ammattiopisto Gradian opiskelijoita työelämässä oppimisessa tai joilla on jostain muusta syystä tietoa puutarha-alan tutkinnon perusteista sekä ammattitaitovaatimuksista. Tärkeää oli opetuksen taustojen ja sisältöjen ymmärtäminen sekä kokemus viheralan töiden toteuttamisesta ja opiskelijoiden ohjaamisesta työelämässä. Haastattelun teemoina olivat koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä, opetuksen painopisteet, viheralan työelämän muutokset sekä yhteistyö ammattiopisto Gradian kanssa.

Haastattelujen tuloksena saatiin koottua konkreettista tietoa viheralan näkemyksistä koulutuksen ja oppilaitoksella tapahtuvan lähiopetuksen sisällöistä, niiden kohdistamiseksi enemmän työelämän tarpeisiin. Haasteena koettiin vähäinen oppilaitoksella tapahtuvan opetuksen määrä sekä opiskelijoiden vähäinen tietotaito työelämäjaksolle tultaessa. Kasvit, luonnon huomioiminen ja kestävä viherrakentaminen nousivat tärkeimmiksi perusasioiksi. Näitä tulisi oppilaitoksella painottaa. Haastattelulla saatiin luotua avoimempi keskusteluyhteys viheralan koulutuksen sekä työelämän välille.

Avainsanat Puutarha-ala, ammatillinen koulutus, työelämässä oppiminen

Sivut 19 sivua ja liitteitä 2 sivua

Degree Programme in Landscape Design, Construction and Management Abstract
Author Taina Laitanen Year 2024
Subject The Employers Perspective on Vocational Education in Landscaping in
 Vocational College Gradia
Supervisor Heikki Peltoniemi

The aim of this thesis was to explore the needs and wishes of green sector operators regarding the Vocational Qualification in Horticulture, the competence area of landscaping in Vocational College Gradia. By identifying the needs, the teaching content and priorities can be refined and updated to better meet the needs of working life. The work is commissioned by the Vocational College Gradia, Jyväskylä Educational Consortium.

This practice-based thesis was implemented by carrying out theme interviews. Eleven operators in the green sector who have had students of Vocational College Gradia during the past year in on-the-job-learning were asked to be interviewed. It was discovered in the interviews that it is also important for them to understand the background and the content of the education, as well as experience in guiding students. The themes of the interview were the importance of education and its visibility in working life, the priorities of teaching, the changes in the working life of the green sector, and cooperation with the Vocational College Gradia.

As a result of the interviews, it was possible to gather concrete information about the views of the green sector in order to take the needs of the working life better into account in the education and classroom teaching. The small amount of contact teaching at the vocational college, and the consequent limited knowledge of the students causes challenges when the students enter the working life period on their studies. Plants, consideration of nature and sustainable landscape construction emerged as the most important basic issues. By implementing this interview, it was possible to create a more open dialogue between education in the green field and working life.

Keywords Horticulture and gardening, vocational education, on-the-job-learning
Pages 19 pages and appendices 2 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	2
3	Työn taustaa ja tietoperusta	2
4	Tutkimuksen toteutus	7
4.1	Teema 1, Koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä	8
4.2	Teema 2, Opetuksen painopisteet	9
4.3	Teema 3, Viheralan työelämän muutokset	9
4.4	Teema 4, Yhteistyö Ammattiopisto Gradian kanssa	10
5	Tulokset	10
5.1	Koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä	11
5.2	Opetuksen painopisteet	12
5.3	Viheralan työelämän muutokset	13
5.4	Yhteistyö Ammattiopisto Gradian kanssa	14
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	15
	Lähteet	19

Liitteet

Liite 1	Teemahaastattelun apukysymykset
Liite 2	Ammatillisen koulutuksen arvoperusta
Liite 3	Haastattelut

1 Johdanto

Työelämälähtöisyys on pitkään ollut ammatillisen opetuksen kantavana teemana ja sen merkitys korostuu edelleen oppilaitoksella tapahtuvan lähiopetuksen määrän vähentyessä sekä työn ja työelämän muuttuessa voimakkaasti (Honkanen, 2020, s. 12). Omassa työssäni puutarha-alan opettajana koen, että puutarha-ala on yksi edelläkävijäaloista, joissa globaalistikin tärkeät ja vaikuttavat teemat korostuvat ja tuovat esiin uusia kysymyksiä sekä paineita kehittää uusia toimintamalleja nopeasti ja tehokkaasti. Työ- ja elinkeinoelämän tarpeet sekä monipuolinen yhteistyö ovat työelämässä oppimisen lisäksi avainasemassa opetuksen sisällön suunnittelussa, jotta oppilaitos voi edistää opiskelijan ammatillista osaamista (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 531/2017).

Viheralan osaamisala on yksi kolmesta puutarha-alan perustutkinnon osaamisaloista. Nuorten opiskelijoiden kiinnostus viheralaan on vähentynyt viime vuosina ja tähän etsitty työn luonteesta sekä opiskelun sisällön väärästä mielikuvasta. Keskustelua on käyty pitkään myös työelämän ja koulutuksen kohtaamisesta sekä tutkinnon perusteiden vastaamisesta työelämän tarpeisiin. Opiskelija siirtyy aikaisempaa nopeammin opinnoissa työelämään, eikä taitoja tai tietoja ole vielä ehtinyt kertymään. (Oph, n.d.-a)

Työskentelen Ammattiopisto Gradiassa (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä) viheralan opettajana ja olen huomannut, että työnantajan kohtaaminen tapahtuu usein näyttöarviointikeskustelujen yhteydessä, jolloin ei välttämättä ehdi keskustella opiskelijan osaamisen tai osaamattomuuden taustoista. Tarvetta opetuksen sisältöjen tarkasteluun toi myös tavoite tuoda viheralaa ja sen koulutusta enemmän näkyville myös viheralan toimijoille. Tästä lähtökohdasta syntyi tämä opinnäytetyö, jossa tavoitteena oli haastatteluilla saada kuuluviin viheralan toimijoiden näkökulmia sekä parantaa yhteistyötä ja tätä kautta selkiyttää oppilaitoksella tapahtuvan opetuksen painottamista ja kohdentamista työelämän tarpeisiin.

2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on Ammattiopisto Gradian puutarha-alan perustutkinnon, viheralan osaamisalan opetuksen sisällön sekä painopisteiden tarkentaminen ja päivittäminen vastaamaan paremmin viheralan toimijoiden tarpeita ja toiveita. Myös työelämän muutokset ja tulevaisuusnäkymät työelämän kannalta pyrittiin työssä tuomaan esiin. Puutarha-alan perustutkinnon tutkinnon tavoitteet (Oph, 2022) ovat sisällöltään laajat ja haasteita tuottaa tarvittavan osaamisen tuottaminen opiskelijoille lähiopetuksessa. Uuden tiedon, osaamisen, työtapojen, materiaalien, tekniikan ym. määrä lisääntyy voimakkaasti samalla, kun painopiste rakentamisessa ja kunnossapidossa siirtyy luonnon ja ympäristön huomioimiseen. Mitkä tiedot ja taidot ovat olennaisia työn kannalta nyt ja tulevaisuudessa? Mitä opiskelija oppii tehokkaimmin työpaikalla ja mitä ovat ne perusasiat, joita opiskelijan odotetaan tietävän jo töihin tullessaan? Työpaikan merkitys opiskelijan osaamisen kartuttajana on siis tärkeä. Oppilaitoksessa tapahtuvan lähiopetuksen määrä on vuosien saatossa vähentynyt jatkuvasti, jolloin opetuksessa on huomioitava, mitkä ovat ne asiat, mitä opiskelija voi oppia työpaikalla ja mitä lähiopetuksessa oppilaitoksessa. Tutkimuksen taustana ovat voimassa olevat puutarha-alan perustutkinnon tutkinnon perusteet, mutta näihin ei varsinaisesti tässä työssä puututa.

Työn tavoitteena on samalla luoda sujuvampia ja luontevampia keskusteluyhteyksiä viheralan toimijoiden ja Ammattiopisto Gradian puutarha-alan opetuksen välillä sekä saada useampien työnantajien ääni kuuluville oppilaitoksen suuntaan. Viheralalla toimii paljon pieniä yrityksiä, joilla ei välttämättä ole aikaa eikä resursseja olla yhteydessä oppilaitoksiin muutoin kuin näyttökeskustelujen yhteydessä. Tavoitteena on saada myös näiden yrittäjien ääni kuuluviin. Kuinka usein yhteydenottoja tulisi olla ja mikä yhteydenottotapa on sopivin? Työelämän ja oppilaitoksen sujuva yhteistyö sekä työelämän kuuleminen edesauttaa jatkossa myös opiskelijan työssäoppimisjaksojen sujumista ja hänen siirtymistään opintojen jälkeen viheralan työtehtäviin.

3 Työn taustaa ja tietoperusta

Puutarha-alan koulutus alkoi Jämsässä vuonna 1984 Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksessa (Ahlstedt, n.d.). Aloitin työni oppilaitoksella vuonna 1991, jolloin toiminta oli perinteistä opetustoimintaa, jossa käytännön töitä opeteltiin koulun tiloilla ja työelämään siirryttiin harjoittelemaan vasta ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen. Jämsän ammatillisten oppilaitosten yhdistymisen myötä nimeksi muuttui Jämsän seudun

koulutuskeskus. Vuonna 2009 Jämsän seudun koulutuskeskuksesta tuli yksi Jyväskylän koulutuskuntayhtymän tulosyksiköistä ja sen nimeksi Jämsän ammattiopisto. (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, n.d.).

Suurin muutos tuli vuonna 2016, jolloin opetus siirrettiin Auvilan kampukselta osaksi Jämsän ammattiopiston toimintaa Jämsänkosken Myllymäen kampukselle (Tolvanen, 2014). Nimenä Gradia tuli käyttöön vuonna 2018, jolloin syntyi Gradia Jämsä sekä Gradia Jyväskylä. Vuonna 2023 Gradia Jyväskylä sekä Gradia Jämsä yhdistyivät Ammattiopisto Gradiaksi.

Ammattiopisto Gradia on osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymää ja Gradian toimipisteet sijaitsevat Jyväskylässä, Jämsässä sekä Lievestuoreella. Opiskelijoita eri aloilla on yhteensä noin 17 000 ja henkilöstöä noin 590. Gradia onkin Keski-Suomen suurin ammatillista koulutusta tarjoava oppilaitos. (Ammattiopisto Gradia, n.d.-a).

Vaikka muutos vuonna 2016 perinteisistä puutarha-alan opetustiloista nykyisiin oli suuri, on opetusympäristöstä pyritty luomaan mahdollisimman monipuolinen, jossa opiskelija voi oppia puutarha-alan perusteita. Nykytekniikalla varustetut kasvihuone sekä vertikaaliviljelykontti, toimivat kukkasidontatilat sekä oppilaitoksen piha-alueet ovat tehokkaassa käytössä opiskelijan lähiopetuksen aikana. Työelämälähtöisyyttä tuodaan opiskeluun erilaisilla projekteilla, asiakastöillä, pop-up myyntitapahtumina sekä osallistumalla alan messuille. (Ammattiopisto Gradia, n.d.-b)

Työskentelen osana puutarha-alan opetustiimiä, johon kuuluu neljä ammatillista opettajaa, jotka huolehtivat sekä yhteisten ammatillisten että osaamisalaopintojen koulutuksesta. Kullakin opettajalla on oma vastuualueensa; kukka- ja puutarhakauppa, puutarhatuotanto, viherala sekä yritystoiminta/floristiikka. Opiskelijoita on tällä hetkellä noin 60 kpl, joista noin kolmannes on valinnut viheralan osaamisalan. Opettajat huolehtivat oman sektorinsa näyttöjen järjestämisestä sekä arvioinnista yhdessä työpaikan kanssa. Yhteistyötä työelämän kanssa olemme tehostaneet puutarha-alan taholla lisäämällä markkinointia, näkyvyyttä ja järjestämällä tapaamisia yhteistyökumppaneiden kanssa.

Suomessa Laki ammatillisesta koulutuksesta (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 531/2017) määrittelee ammatillisen koulutuksen suuntaviivat ja tarkoituksen. Pääpaino on ammatillisen osaamisen lisääminen ja antaa jokaiselle mahdollisuus kouluttautua ja osoittaa osaamisensa riippumatta siitä, missä sen on hankkinut. Tärkeänä kohtana laissa määritellään, että koulutuksen ja tutkintojen tulee olla hyödyllisiä myös työ- ja elinkeinoelämälle tuottamalla

osaavia ja alan tuntevia opiskelijoita sekä työntekijöitä. Opiskelijalle tulisi antaa myös valmiudet itsensä jatkuvaan kehittämiseen ja uuden oppimiseen.

Ammatillisen koulutuksen arvoperusta korostaa työelämälähtöisyyttä sekä jokaiseen ammattialaan kuuluvaa kestävyysajattelua. Koulutus on vahva osa yhteiskuntaa ja tuo työelämään omalta osaltaan tähän päivään uusien tietojen ja taitojen muodossa. Ammatillinen koulutus on myös tärkeä tasa-arvon sekä kestävä kehityksen edistäjä. Kestävä kehityksen tulisi näkyä koko koulutuksen ajan sekä opetuksessa että opintosuorituksissa luontevana osana. (Liimatainen, 2021).

Puutarha-alan perustutkinnon koulutusta antaa Suomessa 26 oppilaitosta (VYL, 2024). Määrä on vuosien saatossa jatkuvasti pienentynyt ja puutarha-alan suosio opiskeltavana alana on hetkittäin laskenut voimakkaasti. Vuonna 2020 koronaepidemia nosti koko puutarha-alan suosiota, mikä näkyi myös kiinnostuksena puutarha-alan koulutukseen. Erityisesti alanvaihto hoitoalalta puutarha-alalle sekä innostus oman pihan ja kasvimaan perustamiseen näkyi koulutukseen hakeutuneiden määrässä parin vuoden ajan. Puutarha-alan koulutuksen houkuttavuus on kuitenkin pitkällä aikavälillä laskenut tasaisesti. (Oph, n.d.-a.)

Puutarha-alan tutkinnon perusteissa (Oph, 2022) määritellään tarkemmin tutkinnon sisällöstä kuten tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen sekä ammattitaitovaatimukset. Ammatilliset tutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnonosista sekä yhteisistä tutkinnonosista. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS). Tärkeää opintojen suunnittelun kannalta on selvittää opiskelijan nykyinen osaaminen sekä suunnitella miten ja missä hän kartuttaa puutarha-alan osaamista. Opiskelun tarkoituksena on siis puuttuvan osaamisen hankkiminen.

Puutarha-alan perustutkinto on kokonaisuudessaan 180 osaamispisteen laajuinen. Tutkinto sisältää ammatillisia tutkinnonosia (145 osp) ja yhteisiä tutkinnonosia (35 osp). Kaikki opiskelijat suorittavat kaksi pakollista ammatillista tutkinnonosaa, puutarhatöiden tekeminen sekä organisaatiossa toimiminen sekä erilaisia kortti- ja lupakoulutuksia. Pakollisten tutkinnonosien jälkeen opiskelija valitsee kolmesta osaamisalasta yhden; kukka- ja puutarhakaupan osaamisala, puutarhatuotannon osaamisala tai viheralan osaamisala. Myös tutkinnon osien suorittaminen on mahdollista. Tällöin opiskelija voi valita haluamansa tutkinnon osan ja suorittaa sen omien lähtökohtiensa mukaisesti, joko lähiopetuksessa, työelämälähtöisesti tai näiden molempien avulla. Opiskelijan saa opinnoista osatutkinnon suorituksen. (Oph, n.d.-b)

Viheralan osaamisalan opinnoissa on kaksi pakollista tutkinnonosaa: viheralueiden rakentaminen (30 osp) sekä viheralueiden kunnossapito (30 osp). Lisäksi opiskelija valitsee 3 valinnaista tutkinnonosaa, (15 osp). Tutkintonimike on kaikilla tutkinnon suorittaneilla puutarhuri. Tutkinnon perusteet (Oph, 2022) määrittelevät viheralan suorittaneen puutarhurin seuraavasti:

Viheralan osaamisalan suorittanut puutarhuri osaa rakentaa ja kunnossapitää turvallisia, viihtyisiä ja luonnon monimuotoisuutta tukevia viheralueita. Hän tuntee viherrakentamisen materiaalit ja osaa käsitellä niitä oikein. Hän osaa tulkita viherrakentamisen ja kunnossapidon asiakirjoja ja noudattaa alan laatuvaatimuksia. Hän osaa käyttää viheralueiden rakentamisessa ja kunnossapidossa käytettäviä koneita, laitteita ja työvälineitä.

Opintoihin kuuluu tärkeänä osana työelämässä oppiminen, jonka aikana opiskelija hankkii, kerryttää ja syventää osaamistaan. Työelämäjaksojen pituutta ei ole ajallisesti määritelty vaan se riippuu opiskelijan osaamisesta ja osaamisen kertymisestä työpaikalla. Työelämässä oppiminen kiinnitetään opiskelijan suorittamaan tutkinnonosaan, josta hän antaa näytön, kun osaamista on kertynyt riittävästi. Työelämässä oppiminen on nykyisin olennainen osa ammatillista koulutusta. (Oph, 2024). Työelämän merkitys tiedostetaan sekä opiskelijoiden ohjauksessa että koulutuksessa mutta myös yhteistyökumppanina tutkinnon perusteita laadittaessa.

Puutarha-alan koulutuksessa työelämä on näkynyt aina; aluksi ennakkoharjoitteluna, jonka pituus riippui pohjakoulutuksesta ja joka oli edellytys opiskelupaikan saamiselle. Ennakkoharjoittelu jäätyä pois, tuli tilalle opiskelujen keskelle sijoittuva harjoittelujakso. Harjoittelu oli tuolloin palkallista ja työpaikkojen tuli olla virallisia harjoittelupaikkoja. Myös harjoittelupaikka sai koulutuskorvausta harjoittelijoista. Harjoittelu muuttui työssäoppimiseksi ja samalla jaksolle asetettiin oppimistavoitteet. Työssäoppiminen muuttui palkattomaksi ja opiskelijalla oli työpaikan kanssa koulutussopimus tai oppisopimus. (Honkanen, 2020, ss. 12–13). Työssäoppiminen muuttui ammatillisen opetuksen reformin (2018) myötä työpaikalla tapahtuvaksi oppimiseksi ja nykyisin siitä käytetään nimitystä työelämässä oppiminen. Tämä jakso tai jaksot eivät ole aikaan eikä paikkaan sidottuja vaan opiskelijan kanssa yhdessä valitaan työpaikka, jossa hän voi kerryttää tarvitsemaansa osaamista. (Hievanen ym., 2021).

Näytöt juurtuivat puutarha-alalle ammatillisen reformin ja työssäoppimisen myötä vuonna 2018. Jo aiemmin järjestettiin käytännön koetilanteita arvioinnin tueksi, mutta arviointi perustui kuitenkin vahvasti vielä kirjallisiin tentteihin sekä työn tekemiseen. Näyttökokeet

tulivat ensimmäisenä aikuisten monimuotokoulutukseen, jossa ne toteutettiin ennalta rakennettuina tehtävinä. Nuorten näytöt tulivat pakollisiksi ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2006 ja ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä näytöistä tuli tutkinnon osien arvioinnin peruste kaikille opiskelijoille. Näytöistä tuli työelämälähtöisiä ja ne toteutetaan päivittäisen työnteon yhteydessä sovittuna aikana. (Honkanen, 2020, ss. 9–10).

Näyttöjen sisällöt ovat tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksista. Ajallisesti näytön kesto ei ole rajoitettu ja sen voi tehdä myös osissa kuitenkin niin, että ajankohta sovitaan etukäteen. Yksi tutkinnon osa voi sisältää useamman osanäytön. Opiskelija tekee ennakolta näyttösuunnitelman, jossa hän kuvaa miten ja missä työtehtävissä hän näytön tulee antamaan. Näyttöä varten opiskelija tekee normaaleja, päivittäisiä työtehtäviä työpaikalla, kerryttää samalla osaamistaan ja harjoittelee näyttöä varten. Varsinainen näyttö on konkreettista työn tekoa, mutta siihen voi sisältyä kirjallinen osio esimerkiksi ammattiopisto Gradian puutarha-alalla portfolio, johon opiskelija kokoaa osaamisensa osoittavat asiat. Näytön jälkeen pidetään arviointikeskustelu, johon osallistuvat opiskelija, työelämän edustaja sekä oppilaitoksen edustaja. Työelämän edustajan tulee olla opiskelijaa ohjannut henkilö, joka antaa arvioinnin työn tekemisen näkökulmasta. Opettajan tehtävänä on myös valvoa, että näytössä tulee osoitettua osaaminen ammattitaitovaatimusten edellyttämässä laajuudessa. Arviointi on asteikolla 1-5. Opiskelija antaa myös itsearvioinnin, mutta varsinaisesta arvosanasta päättävät työelämän edustaja sekä opettaja yhdessä. (Oph, n.d.-c).

Ammattiopisto Gradiassa puutarha-alan opetuksen sisältö sekä toteutus ovat muuttuneet tutkinnon perusteiden sekä ammatillisen koulutuksen reformin mukaisesti. Työskennellessäni opettajana ole huomannut, että myös organisaatiomuutokset sekä oppimisympäristön vaihtuminen ovat vaikuttaneet opetukseen ja sen sisältöön. Opetusta on tällöin pitänyt sopeuttaa olosuhteisiin ja samalla huolehtia opiskelijoiden osaamisen tason säilymisestä. Oppilaitoksella tapahtuvan lähiopetuksen määrän pienentyessä haasteena on opiskelijan siirtyminen työpaikalle opintojen kannalta melko varhaisessa vaiheessa.

Gradian viheralan opiskelijat aloittavat osaamisalaopinnot tammikuussa ja talvikuukausina opetus painottuu teoriaopetukseen. Käytännön töitä aloitetaan säiden salliessa maaliskuuhuhtikuulla oppilaitoksen piha-alueilla. Yhteistyötä tehdään myös lähialueiden viheralan toimijoiden kanssa. Viimeistään toukokuulla on tavoitteena kaikilla opiskelijoilla olla työssäoppimispaikka. Osa opiskelijoista siirtyy työpaikalle aikaisemmin ja silloin keskustelemme yhdessä, onko hänellä tarvetta tulla lähiviikoille vai saako hän saman osaamisen työpaikalla. Toukokuulla järjestetään kivirakentamisen kurssi, johon voi osallistua,

erityisesti jos työpaikalla ei pääse kivitöitä tekemään. Myös konetyöt ovat työelämässä usein vaikea järjestää; koneilla on omat käyttäjät ja pienillä yrityksillä konetyöt teetetään toisella yrityksellä. Koneitä harjoitellaan ja näytöt niistä annetaan pääsääntöisesti oppilaitoksella. Oppilaitoksen piha-alueitten hoidosta vastaa kiinteistöliikelaitos, jonka kanssa yhteistyössä rakennamme ja kunnossapidämme pihoja.

Viheralan työ on voimakkaasti sesonkiluonteista ja se työllisti Viherympäristöliiton teettämän selvityksen mukaan vuonna 2016 kasvukaudella yli 27 000 henkilöä ja ympärivuotisesti noin 9000 henkilöä (Tajakka, 2016). Saman selvityksen mukaan viherrakennusyrityksiä oli Suomessa noin 500. Nykyisin opiskelijoilla on tärkeä osuus viheralan töissä, erityisesti kuntien ja kaupunkien säästöjen johdosta, vaikka opiskelijan ei tulisi korvata työpaikalla varsinaisia työntekijöitä.

Gradian viheralan opiskelijoiden tyypillisiä työelämässä oppimisen työpaikkoja ovat kaupunkien ja kuntien vihertoimet, seurakuntien hautausmaat sekä viherrakennusliikkeet. Näissä työtehtäviin kuuluvat erilaiset viheralueiden rakentamiseen ja kunnossapitoon liittyvät työt. Opiskelijan työtehtävät riippuvat työpaikan koosta ja työkohteista, toimintatavoista, opiskelijan osaamisesta ja innokkuudesta. Työkohteina yleisimmin ovat yksityiset ja julkiset pihat ja puistot, urheilu- ja leikkipaikat.

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, jonka tarkoitus oli kohdata haastateltava henkilökohtaisesti. Haastateltaviksi pyydettiin eteläisen Keski-Suomen viheralan toimijoita, joilla on viimeisen vuoden aikana ollut Ammattiopisto Gradian opiskelijoita työelämässä oppimisessa tai joilla on jostain muusta syystä tietoa puutarha-alan tutkinnon perusteista sekä ammattitaitovaatimuksista. Tärkeää oli opetuksen taustojen ja sisältöjen ymmärtäminen ja kokemus viheralan töiden toteuttamisesta ja opiskelijoiden ohjaamisesta työelämässä. Haastateltavista kaksi edusti kaupunkien katu- ja viheralueita ja pääasiassa kunnossapitoa. Viherrakennusyrityksiä oli viisi, ja yksi golfkentän kenttämestari. Tässä opinnäytetyössä ei tuoda esiin haastateltujen nimiä eikä taustaorganisaatiota. Haastattelut tehtiin mahdollisuuksien mukaan työpaikoilla ja ajankohdaksi sovittiin vähemmän kiireinen aika, jotta keskustelussa jäi aikaa pohdinnoille. Kahdessa haastattelussa mukana oli opiskelijaa ohjannut henkilö sekä työnjohtaja, muissa ainoastaan näyttöarvointiin osallistunut henkilö. Haastattelut tehtiin pääsääntöisesti opiskelijan näyttöarvointikeskustelujen yhteydessä tai pian niiden jälkeen. Ne ajoittuivat loppuvuoteen 2023 ja alkuvuoteen 2024. Haastattelupyynnöt lähetettiin yhdelletoista työpaikalle ja näistä kolme ei vastannut

haastattelupyyntöön. Kolme haastatteluista tehtiin sähköpostitse ja osa haastatelluista halusi vielä lisätä ajatuksia kirjallisesti haastattelun jälkeen. Kaikki haastateltavat suhtautuivat haastatteluun positiivisesti ja kertoivat mielellään näkemyksiään.

Haastattelussa käytettiin yhdeksää apukysymystä, joilla ohjattiin ja rajattiin keskustelua (Liite 1). Kysymykset olivat suuntaa antavia ja niillä oli tarkoitus saada keskustelua aikaiseksi kaikesta, mikä liittyy työelämän ja koulutuksen rajapintoihin erityisesti puutarha-alan perustutkinnon, viheralan osaamisalan kannalta. Kysymyksillä pyrittiin kartoittamaan opiskelijaa ohjanneen henkilön näkemyksiä ja kokemuksia riippumatta hänen asemastaan työpaikalla. Kysymykset koottiin neljän teeman ympärille: koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä, opetuksen painopisteet, viheralan työelämän muutokset sekä yhteistyö Ammattiopisto Gradian kanssa. Haastattelukysymykset lähetettiin etukäteen, jotta niihin oli mahdollisuus tutustua etukäteen ja tarvittaessa keskustella muiden työpaikan edustajien kanssa.

4.1 Teema 1, Koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä

Vaikka ammatillisen koulutuksen arvostus on noussut viime vuosina, se jakaa kuitenkin yhä mielipiteitä työelämässä; onko koulutus tarpeen vai oppiiko saman työelämässä tekemällä? Osa työnantajista haluaa kouluttaa työntekijän omien tarpeidensa, työtapojensa ja arvojen mukaiseksi, jolloin puutarhurin koulutus voidaan kokea jopa turhaksi. Mahdollisuutena on tällöin myös oppisopimus, jossa opiskelija on työsuhteessa ja voi samalla suorittaa opintoja. Työn ohjauksessa tulee tällöin kuitenkin huomioida tutkinnon perusteet ja opintojen eteneminen niiden mukaisesti. Työnantajan, esimiehen tai ohjaajan omalla koulutustaustalla voi olla vaikutusta mutta myös sillä, miten nykyinen opetus ja koulutus koetaan työpaikoilla. Jos työhön tuleva opiskelija ei hallitse samoja asioita kuin vuosia sitten opintonsa käynyt ohjaaja, voidaan opetuksen sisältö ja taso kyseenalaistaa.

Tässä haastattelussa pyrittiin tuomaan esille koulutuksen merkitystä sekä työnhakutilanteessa että työnteossa. Sekä julkisella että yksityisellä sektorilla koulutustaso on yleensä yksi kriteeri työnhaussa ja voi ratkaista, kuka työpaikan saa. Onko koulutus itsessään taustaosaamisesta, oikeasta asenteesta työntekoon työnantajan näkökulmasta? Myös koulutuksen näkyminen työn laadussa sekä työn etenemisessä ja valmiiksi saattamisessa tuotiin haastattelussa esiin. Siirtävätkö opiskelijat oppinsa työelämään vai koetaanko laatu ja laadukas tekeminen eri tavalla konkreettisessa työn teossa kuin opetuksessa?

4.2 Teema 2, Opetuksen painopisteet

Oppilaitoskohtaisen toteutussuunnitelman taustalla on aina voimassa olevat tutkinnon perusteet. Tutkinnon perusteissa on määritelty ammattitaitovaatimukset, joihin opiskelija kerryttää osaamista sekä lähiopetuksessa että työelämässä. Ammatillinen opettaja suunnittelee koulutuksen vastaamaan tutkinnon perusteita ottaen huomioon, mitä työkokonaisuuksia tai työvaiheita voidaan oppia työelämässä. Tavoitteena kuitenkin on, että kaikki tutkinnon perusteissa mainitut asiat käydään läpi jossain opintojen vaiheessa. Koska lähiopetuksen määrä on melko vähäinen, on joko käytävä kaikki opetettavat asiat läpi pintapuolisesti tai valittava lähiopetukseen ja työpaikalle soveltuvat asiat.

Puutarhurin perustutkinnon kaikille yhteinen ammatillinen tutkinnonosa, puutarhakasvien lisäys ja hoito, pitää sisällään puutarha-alan töiden perustietojen ja -taitojen opetuksen. Suurin osa näistä tiedoista on hyödynnettävissä kaikissa alan töissä, kuten maaperään, kasvien kasvatukseen ja hoitoon liittyvät asiat. Eniten kritiikkiä on tullut viheralan osalta kukkasidonnain tarpeellisuudesta sekä kukka- ja puutarhakaupan osaamisalan opinnoissa konetöiden tarpeellisuudesta.

Haastattelussa pyrittiin tuomaan esiin ne asiat, jotka työelämässä koetaan erityisen tärkeiksi. Näistä pyydettiin erittelemään ne asiat, joita haastateltavat kokivat joko vaikeina työelämässä tuoda esiin tai jotka he kokivat olevan tärkeitä perusasioita kaikille puutarhureille.

4.3 Teema 3, Viheralan työelämän muutokset

Työelämä muuttuu voimakkaasti; työtapojen, ammattien sekä työhön suhtautumisen kokonaisuutta ei vielä voida ennustaa. Sitra julkaisee muutaman vuoden välein viisi megatrendiä, jotka vaikuttavat työhön sekä sen tekemiseen. Sitran artikkelin (Dufva ym., 2021) mukaan megatrendeistä voidaan tuoda esiin viisi kohtaa: ekologinen jälleenrakentaminen, talousjärjestelmä, vallan verkostoituminen, teknologia ja väestön ikääntyminen sekä monimuotoistuminen.

Ekologinen jälleenrakentaminen ja sen kiireellisyys on viimevuosina tullut esiin maailmanlaajuisesti ja tämä näkyy myös viheralalla. Erityisesti kestävyysajattelu on tuonut haasteita, jotka näkyvät uusina ohjeistuksina, materiaaleina, työtapoina ja toimintakulttuurina. Koko viherala on edelläkävijä vihreän infran rakentamisessa ja toteuttamisessa. Talous hakee suuntaa yhdessä työelämän kanssa. Varojen käytössä tulisi ottaa huomioon

ympäristönäkökohdat; ympäristön tilan parantaminen, vahinkojen välttäminen sekä luonnon uusiutumisen edistäminen. Verkostot ja verkostoituminen vaikuttavat työelämään ja tuovat muuttuvaa maailmaa nopeasti lähelle. Ammatteja katoaa ja työntekijöiden tarve joillakin aloilla vähenee. Tärkeää on ennakoida mitä mahdollisuuksia tämä luo. Teknologia on löytänyt tiensä myös viheralalle ja uusia digitalisaatioon pohjautuvia ratkaisuja tulee tarjolle. Teknologia on parhaimmillaan työtä tukeva, laatua parantava ja ympäristöä huomioiva osa työtä. (Dufva ym., 2021).

Haastattelussa pyrittiin tuomaan esiin työelämän tulevaisuuden näkemyksiä sekä haasteita. Mitä opetuksessa tulisi painottaa, jotta valmis viheralan puutarhuri tietää perusasiat sekä nykypäivän että lähitulevaisuuden työn sisällöstä?

4.4 Teema 4, Yhteistyö Ammattiopisto Gradian kanssa

Viheralan työt painottuvat voimakkaasti kasvukaudelle ja varsinkin pienet viherkennusyritykset ovat tuolloin todella kiireisiä. Jos opiskelijan työssä oppiminen sujuu mutkattomasti, vältetään oppilaitoksen suunnalta turhia yhteydenottoja. Oppilaitoksen yhteydenotot rajoittuvatkin usein työelämäjakson aloitusvaiheeseen sekä näyttöjen yhteydessä tapahtuviin yhteydenottoihin. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääntyä, on työelämän merkitys koulutuksen yhtenä osana lisääntynyt voimakkaasti. Tämä luo paineita oppilaitokselle tehdä työelämäyhteistyöstä sujuvaa, säännöllistä ja mutkatonta kaikkien osapuolten kannalta. Opettajan tulisi tuntea työpaikkojen toimintatavat sekä suhtautuminen viesteihin, tiedusteluihin ym. yhteydenottoihin.

Tässä haastattelussa pyrittiin tuomaan esiin kyseisen toimijan sekä oppilaitoksen välisen yhteistyön taso sekä tapa. Toimiiko sähköpostiviestittely parhaiten vai henkilökohtaiset tapaamiset? Onko yhteistyö riittävää ja mitä tulisi parantaa?

5 Tulokset

Haastattelupyynnöt lähetettiin yhteensä yhdelletoista viheralan toimijalle Keski-Suomessa ja heistä kahdeksan vastasi kysymyksiin. Haastattelujen ajankohdat pyrittiin valitsemaan niin, että haastateltavilla olisi aikaa miettiä vastauksia. Kysymykset lähetettiin ennakkoon, jotta opiskelijan työn ohjaajalla olisi mahdollisuus miettiä vastauksia etukäteen ja keskustella niistä myös muiden työntekijöiden kanssa.

Haastattelujen purkamisvaiheessa pyrittiin huomioimaan työpaikkojen toimiala, työntekijämäärä ja opiskelijan opintojen vaihe. Tarkoitus oli saada mahdollisimman yleistettävää tietoa, jota pystytään hyödyntämään oppilaitoksella tapahtuvassa opetuksessa.

5.1 Koulutuksen merkitys ja näkyminen työelämässä

Kaikki vastaajat pitivät alan ammatillista koulutusta tärkeänä, mutta alan perustyöt voi hyvin oppia tekemällä. Tällöin opiskelija oppii samalla myös kyseisen työpaikan toimintatavat, jotka ovat hioutuneet ajan myötä ja toimivat kyseisellä työpaikalla parhaiten. Koulutukselta toivotaan alan perusteiden, tietojen ja taitojen opettamista, työ opettaa loput. Mitä vähemmän työpaikalla tunnetaan alan tutkinnon perusteita, sitä vähemmän löytyy luottoa oppilaitoksella tapahtuvan opetuksen sisältöjen ja työelämässä tarvittavien taitojen vastaavuudelle. Kuitenkaan selkeästi kielteistä kantaa alan koulutukseen ei haastatteluissa tullut esille. Opintoihin kuuluva työelämässä oppiminen koetaan jossain määrin haasteellisena. Haastatteluissa tuotiin esiin huoli siitä, että opiskelija siirtyy opinnoissa työelämään yhä aikaisemmassa vaiheessa, mikä näkyy työpaikoille vähäisempänä osaamisena sekä puutteellisena tietopohjana. Opiskelijan ohjaus ja perehdyttäminen edellyttää työpaikalla osaavan työntekijän panosta ja lisäksi työaika voi kulua työn etenemisen ja laadun valvontaan. Isommilla työnantajilla on erikseen varattu resursseja opiskelijan ohjaamiseen mutta varsinkin pienillä viherrakennusfirmoilla ohjaus tapahtuu oman työn ohessa. Haastattelussa korostettiin useammalta taholta halukkuutta ohjata ja opettaa tehokkaammin ja monipuolisemmin, mutta ajanpuute ja työn jakautuminen useammalle työmaalle tuo tähän haasteita.

Koulutuksen koettiin lisäävän motivaatioita työn laadukkaaseen tekemiseen. Jos perustiedot ja taidot ovat opiskelijalla hallussa, hän pystyy hyödyntämään ja soveltamaan niitä työpaikalla. Motivoitunut ja alasta kiinnostunut opiskelija voi tuoda myös oppimaansa tietoa sekä omia näkemyksiään esimerkiksi työtavoista työpaikan hyödynnettäväksi. Pienillä viherrakennusyrittäjillä yksityispihojen asiakkaat arvostavat tekijöiden koulutusta, jonka koetaan olevan merkki osaamisesta. Työn haussa koulutuksen merkitys painottuu erityisesti julkisella puolella, jossa jo hakemuksessa on määritelty koulutustaso. Pienemmillä viherrakennusyrityksillä enemmän merkitystä on työnhakijan asenteella, työn etenemisellä ja sopeutumisella työyhteisöön sekä sen arvoihin.

Lähes kaikilla haastatelluilla oli taustalla puutarha-alan koulutus, mutta sen vaikutusta suhtautumisessa työntekijän tai opiskelijan kouluttautumiseen on vaikea todentaa. Vaikka haastatellun omista opinnoista olisi jo kulunut vuosia, voidaan uuden, päivitetyn tiedon

hankkimista pitää tärkeänä koko työyhteisölle. Kouluttautumista voidaan jopa suositella ja kannustaa, jotta saadaan tuotua uutta tietoa ja osaamista sitä kautta. Toisaalta yritykset, joilla on omat totutut ja hyväksi havaitut toimintatavat, pitävät tärkeämpänä ”hyvän tyypin” saamista työmaalle. Asenne työntekoon, työkavereihin ja elämään yleensä tuotiin esille useammassakin haastattelussa.

5.2 Opetuksen painopisteet

Viheralan toimijoiden tietämys koulutuksesta ja sen sisällöstä vaihtelee. Osa haastatelluista työnantajista on perehtynyt hyvin tutkinnon perusteisiin ja ammattitaitovaatimuksiin näyttöarviointien kautta ja siten heillä on selkeä näkemys arvioitavan opiskelijan osaamisesta. Välttämättä ei kuitenkaan osata kyseenalaistaa opiskelijan osaamattomuutta tai tietämättömyyttä.

Luonnon monimuotoisuus, ympäristön huomioiminen ja kestävään ympäristörakentamiseen liittyvät asiat tuotiin voimakkaasti esiin lähes kaikissa haastatteluissa. Tietämys näistä ei työpaikoillakaan ole välttämättä hallussa ja koulutuksen toivottiinkin tuovan opiskelijoiden myötä uusinta tietoa myös työpaikoille.

Erityisesti vesien ohjaaminen ja hulevedet tulivat esiin jokaisessa haastattelussa. Vesien hallittu ja oikeaoppinen poisjohtaminen on usealle viheralan toimijallekin vielä uutta ja opeteltavaa asiaa ja siksi siihen liittyvää opetusta toivottiin jo perusopinnoissa. Hulevesiin liittyvien rakenteiden ja istutusten katsotaan olevan tätä päivää ja ne jopa korvaavat esim. osan tavanomaisista istutuksista ja nurmikkoalueista. Vesirakenteiden koettiin myös lisäävän luonnon monimuotoisuutta sekä ympäristön huomioimista niin kaupunkirakentamisessa kuin yksityispihoissakin.

Haastatelluista lähes kaikki toivat esiin kasvien ja niiden vaatimien olosuhteiden tuntemisen. Kasvien tuntemisen koetaan olevan perusta viheralalle. Erityisesti peruskasvit tuotiin esiin, mutta tarkempaa määritelmää kyseiselle sanalle oli vaikea tuoda esiin. Tarkimmin yksi haastateltava toi esiin ”vanhat, tutut” kasvit, joita on vuosien saatossa ollut opeteltavien kasvien listoilla. Toisessa haastattelussa tuli esiin uutuudet, joista olisi hyvä poimia parhaimmat. Myös vieraslajien tunteminen koettiin hyödyllisenä, varsinkin kun osa niistä on meillä ollut suosittuja koristekasveja. Kasvien istuttamisen ja nurmikon perustamisen sekä niiden hoidon perusteet tulisi hallita työhön tullessa, tuli esiin useammassa haastattelussa. Kasveihin liittyvänä asiana kahdessa haastattelussa tuli esiin kasvien biologia ja kasvioppi. Tietämällä kasvin toiminnan perusasiat, voi ymmärtää erään haastatellun mukaan

esimerkiksi kasvien kastelutarpeen, taimien säilytyksen työmaalla, paljasjuuristen ja astiataimien käsittelyn erot, puiden istutussyvyyden.

Pihan maanalaiset rakenteet, niiden merkitys, rakentaminen ja huomioiminen tuli voimakkaasti esille useammassa haastattelussa. Opiskelijoiden koettiin tietävän jotain maanpäällä tapahtuvasta työnteosta, mutta pohjarakentaminen, erityisesti kantavien pohjien rakentaminen kiveysalueille koettiin olevan opiskelijoilla hataralla pohjalla. Yhdessäkään haastattelussa ei tullut esille, että työelämässä oppijat olisivat tämän tarpeeksi hyvin osanneet. Vaikka pohjien teko on haasteellista, tulisi kuitenkin työvaiheiden toistamisella tuoda opetuksessa parempi pohja rakennekerrosten ymmärtämiselle. Viherrakentamisen työjärjestys ja viheralueen rakentamisen kokonaisuus tulisi tuoda esiin näkyvämmiin sekä yksityispihoissa että kaupunkien viheralueilla. Vaikka kaupunkien infra kaikinensa on laaja kokonaisuus, tulisi puutarhurilla olla jonkinlainen näkemys, mitä maan alla voi tulla vastaan esimerkiksi puuta istutettaessa. Infrarakentamisen mittakaava on jopa pelottanut opiskelijoita erään haastattelun mukaan. Myös lumi ja talven erilaiset olosuhteet työllistävät viheralalla ja ovat tärkeä talvityöllistäjä varsinkin kaupunkien vihertoimen alueella.

Erilaisten pintamateriaalien tunteminen ja niiden käyttö tuli esiin kahdessa haastattelussa. Luonnonmukaiset ratkaisut kuten kunta, niitty, luonnonkivet jne. yleistyvät ja niiden asentaminen, perustaminen ja hoito ovat tuoneet jälleen uutta puutarha-alalle. Oppilaitoksen tulisi tuoda esiin uusin tieto ja taito sekä innovaatiot ja materiaalit eikä vain vanhan toistamista.

Työnteon perusasiat tulivat myös esiin yhdessä haastattelussa: työaikojen noudattaminen, taukojen pitäminen ja puhelimen käyttö. Nämä turhauttavat ja kuluttavat aikaa työmaalla, vaikka ymmärrettiinkin varsinkin nuorten opiskelijoiden kokemattomuus työn tekemisen suhteen. Yksittäisinä asioina tulivat esille pienkoneiden käyttö, toteutuskuvien lukeminen ja tulkitseminen sekä takuuajan hoitotyöt.

5.3 Viheralan työelämän muutokset

Viherala muuttuu ja on muuttunut viime vuosina voimakkaasti teknistymisen, digitalisaation sekä vihreän ajattelun myötä. Tämä tuli esiin erityisesti kaupunkien edustajien haastatteluissa. Dynaamiset istutukset, hulevesi, imeytysaltaat sekä luonnonmukaiset alueet ovat tärkeä osa kestävästä ympäristörakentamisesta (Kesy). Ylläpidon puolella leikatun nurmikon pinta-alan vähentäminen sekä hoitotoimenpiteiden järjeittäminen luontoa huomioivammaksi ovat muuttaneet työskentelytapoja luonnon kannalta kestävämpään suuntaan. Esimerkiksi

rikkaruohojen tunnistamisen sijasta koulutuksessa tulisi keskittyä luonnonkasvien, luonnonmateriaalien ja luonnon kokonaisuuden tuntemiseen, jotta työkohteissa voisi huomioida luonnon paremmin. Kahdessa haastattelussa korostettiin uuden viheralueiden hoitoluokituksen (Rams) merkitystä ja sen tuntemista. Vihreät arvot ja kestävä kehitys korostuvat myös yksityispihojen suunnittelussa, rakentamisessa ja hoidossa. Asiakkaat ovat tietoisia ja osaavat vaatia esimerkiksi kierrätettäviä materiaaleja, ympäristöystävällisiä koneita ja kotimaisia taimia.

Digitalisaatio on tuonut tullessaan viheralalle; paikkatietojärjestelmät, erilaiset karttapalvelun rekisterit koettiin haastatteluissa helpottavan työntekijöiden arkipäivää sekä tuovan mielenkiintoista ja hyödyllistä tietoa varsinkin julkisten alueiden käyttäjille, esimerkiksi puurekisteri sekä koirankakkaroskisten sijaintirekisteri. Viherrakennusyritysten puolella vastauksissa tuli esiin digitaalisuuden ja fyysisen tekemisen yhdistäminen sopivalla tavalla. Varsinkin pienillä yrityksillä kalliit erikoislaitteet jäävät hankkimatta hinnan sekä harvojen käyttökertojen vuoksi. Peruslaitteet, kuten tasolaser mittauksessa, tulisi opiskelijan hallita työhön tullessaan.

Työturvallisuus on ollut jo pitkään esillä ja sen koettiin olevan tärkeää myös tulevaisuudessa. Viherrakentaminen ja kunnossapito on fyysistä työtä, jossa käsitellään painavia esineitä ja materiaaleja, työskennellään hankalissa asennoissa ja olosuhteissa, joten työturvallisuus ja ergonomia on huomioitava työn teossa jatkuvasti. Henkilösuojaimet, työvaatetus, turvakengät ja koneitten sekä laitteiden turvallinen käyttö tuotiin haastatteluissa esille itsestäänselvyytenä viheralan työmailla. Koneitten käyttötaito ja niiden perushuollon perusteiden tietäminen tuotiin lisäksi esille.

Viheralalla työskentelevä toimii asiakaspalveluammattissa ja tämä tuotiin esille kolmessa haastattelussa. Asiakkaan huomioiminen ja käytöstavat nostavat osaltaan viheralan mainetta ja näkyvyyttä. Opiskelijakin joutuu selittämään mitä ja miksi tekee juuri noin ja silloin asenne työntekoon ja opiskeluun tulee yleensä esille. Ei riitä, että on töissä vaan pitää toimia yrityksen ja viheralan arvojen mukaisesti.

5.4 Yhteistyö Ammattiopisto Gradian kanssa

Viestinnän hankaluutena oppilaitokselta työelämään päin on usein tavoittaminen ja oikean informaation välittäminen oikeaan aikaan. Haastateltavat olivat melko tyytyväisiä nykyiseen toimintatapaan tai toivoivat lisää säännöllisiä kontakteja. Osa ei koe tarpeelliseksi säännöllisten sähköpostien vastaanottamista, koska niitä ei tule luettua. Myös kiireisenä

työaikana ylimääräisiä yhteydenottoja toivottiin mahdollisimman vähän. Yhteydenottoa kaivataan eniten juuri puutarha-alalta, ei niinkään koko ammattiopisto Gradialta. Näyttöjen yhteydessä tarvittava materiaali, ammattitaitovaatimukset sekä arviointikriteerit, olisi hyvä lähettää joka kerta arvioijalle, jotta niitä ei tarvitse haeskella itse. Kiireiseen aikaan myös muistutusviestit sovituista ajoista ja päivämääristä koetaan tarpeellisiksi. Hyväksi on koettu sähköinen allekirjoitus.

Sähköposti on suurimmalle osalle haastatelluista sopivin yhteydenpitoväline, mutta myös henkilökohtaisia tapaamisia toivottiin. Teams tai puhelu oli suurimmalle osalle paras väylä näyttöarviointikeskustelujen pitämiseen. Kolme haastateltavista toivoi opettajan vierailevan useammin työmailla sekä näyttöjen arviointia työkohteessa. Enemmän tietoa opiskelijoista, sekä aloittaneista että mahdollisista työssä oppijoista olisi hyvä kertoa työpaikoille päin. Työelämässä oppimisjakson jälkeen ehdotettiin kahdessa haastattelussa kyselyä tai palautelomaketta, jotta tietoa voisi paremmin tuoda myös työpaikoilta oppilaitoksen suuntaan. Yhteistä toimintaa, tapahtumia ym. kaivattiin lisää.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Työelämän tulisi olla luontainen osa ammatillista opetusta ja tutkinnon perusteet mahdollisimman paljon työelämään pohjautuvia ja sitä tukevia. Valitettavan usein olen kuitenkin kuullut työpaikoilla sekä opiskelijalta, kuinka opetus ja työelämän tarpeet eivät kohtaa. Tutkinnon perusteissa ei määritellä kovin tarkkaan opetuksen sisältöjä ja tämä on sekä hyvä että huono asia. Hyvä siksi, että opettajalle jää liikkumavaraa ja hän voi toteuttaa opetusta esim. lähiseudun tarjonnan ja mahdollisuuksien mukaan. Opettaja voi myös toteuttaa omia näkemyksiään ja räätälöidä opetusta opiskelijoiden tarpeen mukaan. Toisaalta opetus jää joskus tyhjän päälle; mitä tässä kohdassa pitäisi tuoda esille, onko tämä riittävästi? Saavatko kaikki viheralan opiskelijat Suomessa saman tasoisen, laadukkaan ja vertailukelpoisen opetuksen ja osaamisen? Voiko työnantaja luottaa siihen, että opiskelijalle tai tulevalle työntekijälle tarjotaan alan koulutuksen kautta puutarhurin perustiedot ja taidot? Työelämän vaatimukset eivät ole liiallisia, mutta viheralan erilaiset toimijat tuovat haasteita oppilaitoksella tapahtuvan koulutuksen sisältöjen rakentamisessa. On myös ymmärrettävä, mikä ero on puutarha-alan perustutkinnolla ja ammattitutkinnolla sekä ammattikorkeakouluopinnoilla.

Keskusteluyhteys työelämän kanssa on avainasemassa. Tässä opinnäytetyössä tuli esiin erittäin tärkeitä ja ilahduttavan konkreettisia asioita opetuksen täsmentämiseksi. Nämä

haastattelut ovat pieni otos viheralan toimintakentästä, mutta uskon että tulokset ovat melko hyvin linjassa vallitsevan käsityksen kanssa. Keskustelu varmasti jatkuu näiden haastattelujen jälkeenkin. Säännölliset yhteydenotot jossain muodossa hyödyttävät kaikkia osapuolia, kunhan löydetään oikea yhteydenottotapa ja -aika kullekin toimijalle. Yhteydenpidossa ei pidä unohtaa opiskelijaa ja hänen pitämistään ajan tasalla työelämässä oppimiseen liittyvissä asioissa. Haastattelut sujuivat hyvässä hengessä eikä varsinaista kritiikkiä opetuksen suhteen tullut kuin yhdessä haastattelussa. Kritiikkiä olisi odottanut tulevan esiin enemmänkin, mutta haastattelutilanne ehkä on vaikuttanut palautteeseen. Myönteinen suhtautuminen koulutukseen johtuu ehkä siitä, että työelämä ymmärtää paremmin koulutuksen haasteet opiskelijoiden siirtyessä yhä aikaisemmassa vaiheessa työelämään. Työelämä on joutunut ottamaan enemmän vastuuta opettamisesta ja ohjaamisesta työelämässä oppimisen kautta. Vaikka ohjaaminen syö resursseja työpaikalla, ovat monet työnantajat kouluttaneet itselleen hyviä työntekijöitä työssäoppimisjaksolla. Toivottavasti nämä keskustelut tuovat esille myös koulutuksen näkökulman työelämään päin; opiskelijan osaamattomuus tai tietämättömyys ei aina johdu siitä, että asiaa ei ole opetettu.

Opinnäytetyön tuloksena saatiin konkreettista tietoa työelämän ja eri toimijoiden tarpeista, jotta viheralan opetusta voidaan selkeyttää ja painottaa Ammattiopisto Gradiassa. Haastatteluissa tuotiin esille paljon yksittäisiä asioita mutta tärkeimmiksi voidaan nostaa näistä kaksi, jotka painottuivat lähes kaikissa vastauksissa; kasvit sekä kestävät vihreät arvot. Kasvit, niiden tunnistaminen ja nimeäminen kuuluvat kaikkien puutarha-alan opiskelijoiden opintoihin oleellisena osana. Aiemmin tunnistettavat kasvit oli nimetty tutkinnon perusteissa ja kasvien lukumäärä oli huomattavasti suurempi kuin nykyisin. Tällä hetkellä monivuotisia koristekasveja tunnistuslistoilla on yhteensä sata kappaletta (puuvartisia 60 ja perennoja 40) (Oph, 2022). Kasveja ei ole nimetty vaan ne voi valita oppilaitoskohtaisesti. Esimerkkinä edellisessä puutarha-alan tutkinnon perusteissa tunnistettavia puuvartisia kasveja oli 84 ja perennoja 60 (Oph, 2016). Nykyiset määrät tuntuvat varmasti pieniltä verrattuna puutarhurin opintoihin vuosikymmeniä sitten. Vaikka jotkin kasvilajit ovat jääneet pois tai käyttö on vähentynyt, on markkinoilla oleva kasvivalikoima todella laaja, ja siksi herättää opiskeltavien kasvien pieni määrä ymmärrettävästi ihmetystä. Yksi syy kasvien tuntemisen vähyyteen on myös se, että harva opiskelija tuntee kasveja aloittaessaan opiskelua. Ennen työelämään lähtemistä opiskelija ei välttämättä ole vielä ehtinyt esimerkiksi istuttaa tai hoitaa kasveja kovinkaan paljon, joten varsinainen kasveihin tutustuminen jää suurimmalta osin työpaikan kontolle.

Kasvien tunnistaminen on laaja kokonaisuus. Siihen voidaan lukea myös kasvien biologia ja kasvioppi, jotka luovat perusteet kasvien kasvamisen ymmärtämiselle ja istutuksen

perusteille. Näiden oppien määrä on myös pienentynyt vuosien myötä eikä niitä varsinaisena erillisenä oppiaineena tutkinnon perusteissa ole. Kuitenkin näitä asioita tuodaan esiin jo yhteisessä pakollisessa tutkinnonosassa, puutarhatöiden tekeminen. Myös osaamisaloilla pyritään esimerkiksi monivuotisten kasvien istutuksen sekä leikkaamisen yhteydessä kertomaan kasvibiologian perusteita.

Vihreät arvot, kestävä ympäristörakentaminen, luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ovat esimerkkejä luonnon ja ympäristön huomioimisesta viheralalla. Moni aikaisemmin opetettu asia ja ajattelutapa on muuttunut ja tilalle tullut monin tavoin järkevämpi ja usein myös työtä helpottava toimintamalli. Esimerkkinä leikatun nurmikon vähentäminen ja dynaamiset istutukset. Haastatteluissa tuli esiin, kuinka luontoa huomioivia toimintamalleja on aluksi pitänyt vähän sulatella mutta pian on huomattu, kuinka työ on jopa helpottunut. Esimerkiksi rikkakasvien hyväksyminen ja hyödyntäminen osana istutuksia on vähentänyt työhönsä kitkemisen tarvetta. Ilmaston muutokseen liittyvät asiat kuten hulevesien käsittely ja siihen liittyvät rakenteet tulevat esiin lähes jokaisessa viherrakennuskohteessa. Vihreät arvot ovat puutarha-alalle kokonaisuudessaan hyvin luontevia ja uudet sukupolvet ovat ne yleensä jo hyvin omaksuneet opiskelujen alussa. Opetuksessa käytetyt vanhat materiaalit sisältävät paljon toimintamalleja ja ohjeita, jotka ovat muuttuneet voimakkaasti. Opettajan tulee päivittää tietonsa ja taitonsa säännöllisesti, jotta nämä vanhat tiedot tulee opiskelijan sekä hänen kauttaan tarvittaessa työelämän käyttöön. Karkeasti ottaen vielä vuosituhannen vaihteessa pihan rakentaminen oli täysin uuden luomista ja olemassa olevan poistamista. Luonnon kasvit ja pahimmassa tapauksessa luonnon puut poistettiin koko alueelta sekä maa kuorittiin. Nykyisin rakentamisessa painottuu materiaalien ja kasvien tunnistaminen sekä eri vaihtoehtojen punnitseminen, jotta luonto säilyy ja samalla myös kustannuksia säästyy.

Kysymykseen, mitä työpaikalla voi oppia tai mitä asioita voi jättää työelämässä opittavaksi, ei tullut kovin selkeää vastausta. Perustaidot ja tiedot toivottiin opetettavan oppilaitoksella mutta työpaikan tarjoama opetus ja ohjaus riippuu useasta seikasta: työpaikasta, työkohteista, työtilanteesta, työntekijöistä ja heidän osaamisestaan. Useammalla työpaikalla opiskelijan ohjaus on hyvällä tasolla ja se tehdään olosuhteiden sallimalla tasolla. Opiskelijan asenne työntekoon ja oppimiseen vaihtelee riippuen iästä, taustoista ja työkokemuksesta. Olisikin tärkeää jatkossa pitää yllä keskustelua ja suunnitella paremmin yhdessä viheralan toimijoiden kanssa opiskelijoiden sijoittumisesta eri työpaikoille. Jos saadaan kohdistettua opiskelijan oppimistarpeet ja työpaikan tarjoamat työtehtävät, tulee oppimisesta ja koulutuksesta antoisa molemmille osapuolille. Kannustavalla ilmapiirillä sekä oppilaitoksella että työpaikalla on suuri merkitys.

Lähteet

Ahlstedt, H. (n.d.). *Uusia oppilaitoksia kuntayhtymään*. museo24
[http://www.museo24.fi/?action=INavigation::changeFolder\(7682\)](http://www.museo24.fi/?action=INavigation::changeFolder(7682))

Ammattiopisto Gradia. (n.d.-a). *Ammattiopisto Gradia*
<https://www.gradia.fi/gradia/ammattiopisto-gradia>

Ammattiopisto Gradia. (n.d.-b) *Opiskelua puutarha-alalla* (video). YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=g6VaPHadFoU&t=5s>

Dufva, M., Solovjew-Vartiovaara, A. & Vataja, K. (2021). *Työn tulevaisuudet megatrendien valossa*. Sitra.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/tyon-tulevaisuudet-megatrendien-valossa/>

Hievanen, R., Kilpeläinen, P., Huhtanen, M., Tuurnas, A., Loukusa, V., Pylväs, L., Rasinaho, K., Taakala, J., Tujula, M. & Vieltojärvi, M. (2022). *Kumppanina työelämä, Arviointi työelämässä oppimisesta ja työelämäyhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa*. Karvi.
<https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Kumppanina-tyoelama-Arviointi-tyoelamassa-oppimisesta-ja-tyoelamayhteistyosta-ammattillisessa-koulutuksessa.pdf>

Honkanen, O. (2020). *Työpaikalla tapahtuva oppiminen uudistuvassa ammatillisessa koulutuksessa*. (AMK-opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu).
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020051511676>

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. (n.d.). *Historiaa*.
<https://www.gradia.fi/gradia/jyvaskylan-koulutuskuntayhtyma-gradia/historiaa>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Liimatainen, A. (2021). *Kestävä kehitys ja ilmastovastuullinen toiminta Opetushallituksen tehtävissä*. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Anne%20Liimatainen%2C%20Opetushallitus.pdf>

Oph. (n.d.-a). *Puutarha-alan työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2020-2021*. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Puutarha-ala%20tetk%20v.%202020-2021docx.pdf>

Oph. (n.d.-b.). *Ammatillinen koulutus, Tutkinnon osat*. Opintopolku.

<https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/ammattillinen-koulutus#tutkinnon-osat>

Oph. (n.d.-c.). *Ohjeet ja materiaalit: Näytöt ja osaamisen arviointi*. Opintopolku.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opus/4343283/tekstikappale/4414100>

Oph. (2016). *Suosituslista kasveista puutarhatalouden perustutkinnossa*. Opetushallitus.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/1721199/tekstikappale/1723911>

Oph. (24.10.2022). *Puutarha-ala perustutkinnon tutkinnon perusteet*. Opetushallitus.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/7731170/tiedot>

Oph. (2024). *Työelämässä oppiminen*. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoelamassa-oppiminen>

Tajakka, H. (16.5.2016). *Viheralan tunnusluvut 2014-2015, Selvitysraportti*.

Viherympäristöliitto.

https://www.vyl.fi/site/assets/files/1494/vyl_viheralan_tunnusluvut_2014-2015.pdf

Tolvanen, P. (24.7.2014). *Jämsässä myydään kokonainen kampus*. YLE.

<https://yle.fi/a/3-7372258>

VYL. (2.2024.) *Puutarhurin koulutusta tarjoavat oppilaitokset*. Viherympäristöliitto.

<https://www.vyl.fi/tietopankki/koulutus/perustutkinto/puutarhuri/oppilaitokset/>

Liite 1. Teemahaastattelun apukysymykset

Apukysymykset

1. Kuinka tärkeänä pidät puutarha-alan/viheralan koulutusta työnhaussa/työn tekemisessä?
2. Näkyykö koulutus työn suunnittelussa, etenemisessä, laadussa, nopeudessa jne? Miten?
3. Mitä konkreettisia asioita (esim tiedot, uusimmat/totutut toimintatavat, materiaalit jne) pitäisi Gradialla painottaa enemmän puutarha-alan opetuksessa/viheralan opetuksessa?
4. Tuleeko työssä vastaan asioita, joista opiskelija ei ole kuullutkaan? Mitä asiat ovat?
5. Onko tullut viime vuosina muutoksia työtapoihin, välineisiin, materiaaleihin, toimintakulttuuriin, työhön suhtautumiseen? Onko muutokset hyviä/huonoja/tarpeellisia?
6. Onko opetuksessa jotain turhaa/vähemmän tärkeää/minkä voisi kokonaan jättää pois tai korvata uusimmalla tiedolla?
7. Mitä asioita näet viheralalla/työssä tulevaisuudessa nousevan esille yhä tärkeämmäksi?
8. Onko yhteistyö/tiedottaminen/koulutus/opetus riittävää/tarpeellista Gradialta Teille päin?
9. Miten yhteistyötä tulisi/voisi parantaa? Mitä kanavia pitkin toivoisitte tiedon kulkevan, ajankohta ja kuinka usein?

Liite 2. Ammatillisen koulutuksen arvoperusta

ePerusteet, opintopolku

Ammatillisen koulutuksen tuottama osaaminen uudistaa ja kehittää yksilöitä, työelämää ja yhteiskuntaa. Ammatillinen koulutus antaa valmiuksia yksilöille ja yhteisöille tehdä ratkaisuja eettisen ja kriittisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Osallisuus, aktiivinen toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat ammatillisen koulutuksen toiminnassa.

Ammatillinen koulutus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, erilaisuus ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja ne toteutuvat koulutuksessa. Avoimuus luo turvallisuutta ja luottamusta.

Ammatillinen koulutus perustuu työelämän osaamistarpeisiin ja tarjoaa opiskelijan tavoitteisiin ja elämäntilanteeseen sopivia osaamisen kehittämisen tapoja.

Toimintaympäristöjen muuttuessa ammatit muuttuvat ja jokaisen vastuu osaamisensa kehittämisestä korostuu. Ammatillinen koulutus vastaa yksilöiden, työelämän ja yhteiskunnan osaamistarpeiden muutoksiin joustavasti ja vaikuttavasti.

Ammatillisessa koulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys ja rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Turvallinen työskentely, yrittäjämäinen asenne ja talouden hallinta ovat osa ammattitaitoa. Kansainvälistyminen ja globaali vastuu vahvistuvat.

Arvoperusta toteutuu ammatillisen koulutuksen toimintakulttuurissa, osaamisen hankkimisessa ja osoittamisessa sekä oppimisympäristöissä.

Liite 3. Haastattelut

Haastattelut toteutettiin loka-joulukuussa 2023 ja tammi- maaliskuussa 2024.

Haastateltavana oli kaksi kaupunkien vihertoimen edustajaa, viisi viherrakennusyrittäjää sekä yksi golf-kentän kenttämestari. Haastattelut tehtiin näyttöarviointien yhteydessä tai niiden jälkeen. Opinnäytetyössä ei tuoda esiin henkilö- eikä taustaorganisaatiotietoja.

Haastattelujen päivämäärät:

1. 24.10.2023
2. 10.11.2023
3. 30.11.2023
4. 5.12.2023
5. 5.12.2023
6. 6.12.2023
7. 1.2.2024
8. 12.3.2024